

Узагальнюючи вищевикладений матеріал, можемо констатувати, що етнографічні дослідження в австрійський і румунський періоди мали описовий характер. Науковці накопичили чималий фактологічний матеріал про матеріальну й духовну культуру етнічних груп, представники яких компактно проживали на території краю і зберігали свою етнокультурну самобутність.

У радянський період та в часи незалежності вчені зосередили увагу на традиційній культурі й побуті українців. Після 1991 р. з'явилися дослідження, присвячені етнографії східнороманського населення краю. Дослідники застосовують порівняльний метод для характеристики церковно-релігійного життя, господарських занять, календарної та сімейної обрядовості українців, румунів і молдаван. Крім того, досліджуються окремі аспекти культури й побуту циганської, старообрядницької та єврейської спільнот Буковини. Перспективним залишається комплексне вивчення всіх етнічних груп з урахуванням міжкультурних взаємовпливів.

2.4 МЕДІЄВІСТИКА — ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ*

Богдан Боднарюк, Назарій Христан

Розгляд історії становлення та розвитку медієвістики в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича потребує осмислення її як окремого дослідницького напрямку в структурі гуманітарного знання, що формувався в контексті ширших академічних, політичних і культурних трансформацій Центрально-Східної Європи. Заснована майже одночасно з відкриттям університету в 1875 році, у добу австро-угорської модернізації, медієвістика від початку виступала складовою частиною історичних студій, поступово набуваючи ознак спеціалізованої галузі. Попри певну періодичну фрагментарність і нерівномірність у її розвитку, обумовлену як зовнішніми (політичними, інституційними), так і внутрішніми (кадровими, методологічними) чинниками, упродовж кількох поколінь сформувалася традиція дослідження проблем середньовічної історії, що спиралася на високий фаховий рівень викладачів і дослідників. Наукова проблема полягає у потребі в концептуалізації еволюції медієвістики як історико-академічного напрямку в Чернівецькому університеті: як змінювалися її пріоритети, інституційні форми, методологічні підходи та роль у ширшому

контексті національної і європейської гуманітаристики¹.

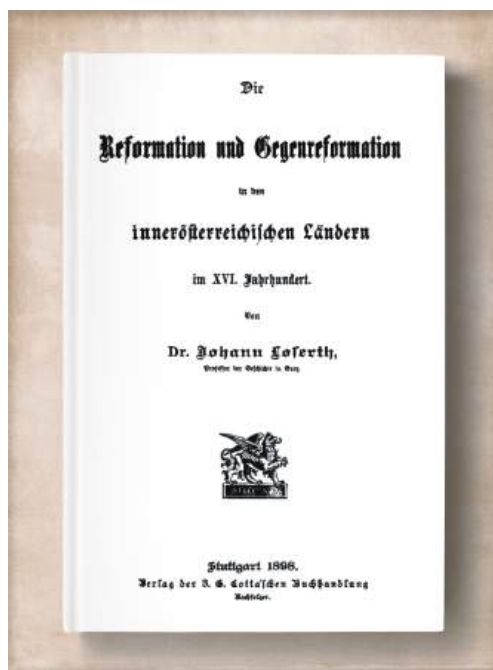
На час відкриття Чернівецького університету в ньому було передбачено вивчення історичних дисциплін, для цього було створено такі спеціалізовані кафедри в рамках філософського факультету: кафедра австрійської історії, кафедра всесвітньої (загальної) історії, кафедра романської філології та допоміжних історичних дисциплін»².

Першу зі згадуваних вище кафедр очолив ординарний професор, доктор Фердинанд Циглауер фон Блументаль, другу – екстраординарний професор, доктор Йоганн Лозерт. Кафедрою романської філології та допоміжних історичних дисциплін призна-

чили керувати екстраординарного професора, доктора Александра Будінські³. Саме в межах цих трьох кафедр і зародилася на Буковині медієвістика класичної західноєвропейської орієнтації та її «центральноєвропейське» відгалуження, хронологічні межі якого охоплювали ще два століття – XVI та XVII.

За дев'ять років викладання в Чернівецькому університеті (1875–1884 рр.) Будінські (1844–1900) написав (і дописав) декілька монографій із питань західноєвропейського Середньовіччя та антикознавства; серед них – дослідження «Паризький університет і чужинці в ньому у середні віки» (1876 р.) за залученими й цитованими автентичними джерелами, яке до нині не втратило своєї наукової та історіографічної цінності⁴.

Фердинанд Циглауер (1829–1906) 42 роки пропрацював у Чернівецькому університеті, зробив блискучу кар'єру та мав авторитет

Титул книги Й. Лозерта
«Реформація та Контрреформація
у внутрішньоавстрійських землях в XVI ст.»

¹ Балух В., Маса О. Вивчення і викладання стародавньої, античної та середньовічної історії в Чернівецькому університеті (1875–2000 рр.). *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2000. Т. 3 (10). С. 5.

² Балух В., Масан О. Вивчення і викладання... С.5

³ Alma mater Francisco-Josephina. Die deutschsprachige Nationalitäten-Universität in Czernowitz: Festschrift zum 100. Jahrestag ihrer Eröffnung 1875. München, 1975. С. 291.

⁴ Norst A. Alma mater Francisco-Josephina: Festschrift zu deren 25-jährigen Bestande. Czernowitz, 1900. С. 57.

високоосвіченого науковця. Як викладач, до кінця життя він читав базовий курс австрійської історії (доба Середньовіччя й Новий час), а також керував спеціалізованим семінаром із медієвістичної проблематики; низка публікацій вченого була присвячена пізньосередньовічній (XV–XVI ст.) історії Німеччини, Трансільванії, Угорщини, Богемії. Наукову цінність становлять статті Циглауера, присвячені політичній історії Семигородського князівства й дипломатичній діяльності представників саксонського графського роду Гартенек¹.

Професора Йоганна Лозерта (1846–1936) справедливо можна вважати справжнім фундатором медієвістичних студій у Чернівцях; його наукова спеціалізація – причини, витоки, світоглядні орієнтири, шляхи й особливості поширення німецьких реформаційних ідей в Англії, Чехії і Австрії у другій половині XIV–XVI ст. 1871 р. він під керівництвом професора О. Лоренца захистив габілітаційну дисертацію на тему: «Історичні джерела Кремсмюнстера у XIII і XIV ст.». Протягом наступних трьох років Й. Лозерт випускає низку збірник середньовічних німецьких документів і хронік, серед яких – «Кьйонігс-зальські історичні джерела (1874 р.) і «Студії богемських історичних джерел» (1875 р.). Із відкриттям у 1875 р. в Чернівцях університету Лозерту пропонують посаду професора й керівництво кафедрою.

Як медієвіст, Й. Лозерт видав кілька збірників чеських середньовічних джерел, а після переїзду в Чернівці почав досліджувати вплив ідей Дж. Вікліфа на Я. Гуса та гуситизм. Результатом цих досліджень стала його монографія «Гус і Вікліф»², видана спочатку німецькою (1884 р.), а невдовзі й англійською мовою в Лондоні. Головна ідея книги Й. Лозерта – видатний чеський реформатор цілковито перейняв вікліфітські ідеї, які в чеських землях набули значно більшої популярності, ніж у самій Англії, де Вікліфа із часом було майже забуто. Науковець підготував до друку низку трактатів Дж. Вікліфа, у тому числі його знамениту працю «Про Церкву»³, яка побачила світ з обширною передмовою Лозерта.

Указані дослідження та джерелознавчі публікації чернівецького професора сприяли тому, що він здобув міжнародне визнання. 1893 р. вчений одержав запрошення університету в Граці очолити кафедру всесвітньої історії. Чернівецькому університетові Лозерт залишив непоганий спадок у вигляді підручника всесвітньої історії, виданого ще у 1877–1879 рр. у трьох частинах⁴. У Граці він займався дослідженням реформаційної проблематики та історією Штирії доби Середньовіччя. У 1898 р. побачила світ його монографія «Реформація та Контрреформація у внутрішньоавстрійських землях»; дещо пізніше

¹ Чернівецький університет: 1875–1995. Сторінки історії. Чернівці, 1995. С. 53.

² Loserth J. Hus und Wiclif. Wien, 1884.

³ Iohannis Wyclif Tractatus de ecclesia / Ed. by Dr. J. Loserth. L., 1886.

⁴ Loserth J. Grundriss der allgemeinen Weltgeschichte. Wien, 1877–1879. T. 1–3.

Лозерт видав ще один підручник під назвою «Історія Пізнього Середньовіччя від 1197 до 1492 р.» (1903 р.)¹.

Наслідком від'їзду Лозерта до Граца стало призначення (липень 1887 р.) на його місце екстраординарним професором приват-доцента Віденського університету, доктора Зіgmунда Герцберга-Френкеля (1857–1913). Останній був фахівцем із політичних та юридично-правових питань середньовічної Німеччини – Священної Римської імперії. У своїх наукових публікаціях він звертався до вивчення діяльності імператорської канцелярії, регламентаційних приписів і затверджень, зафіксованих у «Земському мирі» в редакціях різних років (це – законодавча заборона використання мілітарної сили для розв'язання внутрішніх імперських конфліктів; перший такий «мир» 1103 р. проголосив у Майнці Генріх III, далі, у 1152 р., – Фрідріх I Барбаросса, 1235 р. – Фрідріх II, 1467 р. – Фрідріх III), а також у «Божому мирі» (уперше був введений у Бургундському королівстві клюнійськими ченцями за абата Оділона – 1024 р.; у Франції цей законодавчий акт прийняли 1041 р. – за врядування Генріха I, і він стосувався всього кліру. Після такого самого запровадження «Божого миру» в Іспанії, Італії, Англії та Німеччині Папа Урбан II на церковному соборі в Клермоні 1095 р. оголосив його обов'язковим для християнського світу, а 1179 р. «Божий мир» став загальним церковним правилом на Заході). За ґрунтовний науковий доробок, що залишив Зіgmунд Герцберг-Френкель, його ім'я внесене в аннали австрійської медієвістики. Можна лише додати: 28 років цей учений читав великий курс історії європейського Середньовіччя.

Перед Першою Світовою війною, з весни 1914 р., всесвітню історію в університеті продовжив викладати переведений із Граца професор Курт Казер (1872–1935), однак після її початку він повернувся на попереднє місце роботи – до Грацького університету². Потрібно відзначити, що і Р. Кайндль (1866–1930) – видатний буковинський історик та етнолог – розпочинав свою академічну кар'єру як класичний медієвіст-германіст³. Під керівництвом Лозерта він написав і захистив (як дисертацію) промоційну роботу (1891 р.), присвячену церковно-місіонерській діяльності учня Адальберта Магдебургського – Святого Адальберта, єпископа Празького (982–989, 993 рр.; в миру – Войтех Славніковець), вбитого 997 р. неподалік містечка Твангсте прусами-язичниками під час євангельської проповіді архієрея перед ними; назва роботи – «Про «Страждання мученика Адальберта».

Крім того, Кайндлю належить декілька статей і брошур, присвячених авторам біографії Св. Адальберта – Іоанну Канапарію, ченцю-бенедиктинцю

¹ Loserth J. Geschichte des späteren Mittelalters von 1197 bis 1492. München, 1903.

² Балух В., Масан О. Вивчення і викладання... С. 7.

³ Там само. С. 7.

монастиря Св. Боніфация («Житіє Св. Адальберта», 999 р.), і Св. Бруно Кверфуртському, «апостолу Пруссії» («Страждання Св. Адальберта», 1002 р.). Публікації дослідника, де містився джерелознавчо-текстологічний аналіз латинських агіографічних пам'яток кінця X — початку XI ст., побачили світ і у вигляді окремих видань, і в австрійських та німецьких історичних часописах¹.

Наприкінці XIX ст. гуманітарна галузь у Чернівецькому університеті була розширена й зміцнена. Так, унаслідок реорганізації кафедри загальної історії середньовіччя та нового світу на філософському факультеті 1898 р. відкрилась нова кафедра східноєвропейської історії; її очолив — на посаді екстраординарного професора — Володимир Милькович (1857–1920). Як науковець, він вивчав переважно православне чернецтво та культурно-просвітницьку діяльність монастирів Центральної та Південної Європи та їхні зв'язки з Афоном у XIV–XVI ст. Цілу низку ґрунтовних статей і монографій учений присвятив проблематиці західноєвропейського Середньовіччя, зокрема «Генріх IV і Болеслав II. 1272 р.»² та ін.³. Крім того, протягом 1895–1919 рр. він викладав візантиністику й базовий курс «Історія Східної Європи»⁴.

Наступного року на факультеті з'явилась ще одна кафедра — стародавньої історії, завідувачем якої став відомий австрійський історик-еллініст, випускник Тюбінгена та Страсбурга, доктор Вальтер Юдейх (1859–1942). Доречно акцентувати увагу, що серед його наукових публікацій є декілька великих статей, присвячених середньовічній історії Греції⁵.

Третя нова історична кафедра, відкрита в Чернівецькому університеті на початку XX ст. (1912 р.), — це кафедра історії Придунайських і Балканських країн з особливою увагою до румунської історії; очолив її Іон (Йон) Янку Ністор (1876–1962). У роки своєї науково-викладацької діяльності професор Ністор зарекомендував себе як талановитий учений європейського рівня; його дослідницька сфера — історія міжнародних політичних, мілітарних і торговельних відносин Молдавського князівства у XIV–XVI ст.

У 1910 р. Ністор захистив промоційну дисертацію на тему «Молдавські претензії на покуття»⁶, а наступного року хабілітаційну — «Зовнішні комерційні зв'язки Молдавії у XIV–XVI ст.»⁷. Не можна не відзначити, що монографічні твори Ністора і в наш час не втратили наукової вартості, оскільки написані

¹ Alma mater ... C. 297–298; Norst A. Alma mater ... C. 61.

² Milkowicz W. Heinrich IV und Boleslaus II 1277. Leibach, 1888.

³ Milkowicz W. Heinrichs IV Aufenthalt bei König Ottokar von Böhmen in der Zeit nach 1266. Leibach, 1885.; Milkowicz W. Über die Zeit des gütlichen Übereinkommen zwischen König Johann von Böhmen und Hg. Johann von Steinau. Leibach, 1885.

⁴ Чернівецький університет: 1875–1995. Сторінки історії. Чернівці, 1995. С. 53.

⁵ Alma mater... C. 127; Lexikon deutsch-jüdischer Autoren. München, 2002. Bd. 11. C. 117.

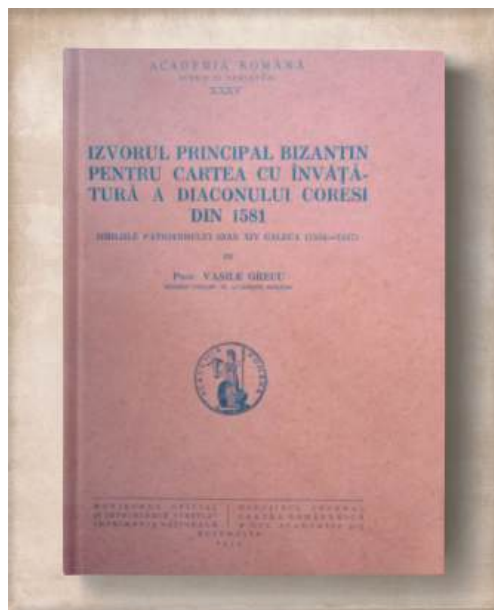
⁶ Nistor I. Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien. *Archiv für österreichischen Geschichte*. Wien, 1910. Bd. 1.

⁷ Nistor I. Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau in XIV, XV, und XVI. Jahrhundert. Gotha, 1911.

на максимально повній писемній джерельній базі й численних архівних матеріалах. Крім самих дисертацій, на увагу заслуговують його концептуальні праці, присвячені пізньосередньовічній молдо-валаській політичній та мілітарній історії¹.

Другою знаковою постаттю в царині чернівецької медієвістики в міжвоєнний період був, безперечно, Василе Греку (1885–1972) — видатний європейський візантолог ХХ ст., класик румунської історичної науки, авторитетний знавець пізньоромейського й постромейського церковного мистецтва (іконографічного живопису), поважний дослідник-текстолог візантійських джерел історичного характеру, творець концепції про вплив ромейської цивілізації на румунську історію та культуру. У роки Першої Світової війни майбутній вчений працював коректором у Бухаресті (1914–1915 рр.) і помічником учителя в ліцеї імені Мірчі Старого в Констанці (1915–1916 рр.). З осені 1916 р., після вступу Румунського королівства у війну, і до жовтня 1918 р. Греку перебував у Бессарабії, де активно займався просвітництвом — популяризував румунську мову та літературу; в листопаді він повертається до Чернівців і дописує свою дисертацію, присвячену флорі й фауні у філософській системі Платона. У червні 1919 р. В. Греку з успіхом захищається та здобуває ступінь доктора філософії Чернівецького університету².

Наступного року він — один із перших у Румунії — приступає до читання базового річного курсу «Історія Візантійської імперії» на новоствореній спеціалізованій кафедрі. Візантологічні студії (загальна візантологія із семінарами та колоквіумами, середньогрецька мова, візантійська дипломатія,

Титул праці В. Греку «Основне візантійське джерело до праці з повчань диякона Кореші 1581 р.»

¹ Nistor I. Das moldauische Zollwesen im XV und XVI. Jahrhundert. Leipzig, 1912; Nistor I. Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des XVI. Jahrhundert. Czernowitz, 1912; Nistor I. Die Urkunde Stephans des Grossen. Berlin, 1914; Nistor I. Alexandru cel Bun. Cernăuți, 1932; Nistor I. Luca Arbore, Hatmanul. La 400 de ani de la moartea lui. București, 1924; Nistor I. Tratatulele lui Mihai Viteazul cu Polonia. București, 1935; Nistor I. Gr. Vodă Ghica. Cernăuți, 1928.

² Satco E., Niculică A. Enciclopedia... C. 88.

візантійська палеографія і джерелознавство, візантійське сакральне мистецтво) Греку вів у стінах Чернівецького університету до 1938 р. Паралельно науковець читав лекції з візантійської історії на філологічному відділенні й був секретарем Інституту історії та мовознавства (1924–1938 рр.)¹.

Сфера його наукових інтересів — переклад, критичний аналіз і коментарі до трактатів низки візантійських істориків та хроністів — Дуки, Крито-вула з Імброса, Георгія Сфрандзі й василевса Константина VII Порфірогенета (Багрянородного); дослідник проаналізував, переклав (із середньогрецької на румунську) і опублікував збірку духовно-етичних настанов воєводи Валахії, відомого середньовічного інтелектуала Іона Нягоє I Басараба з династії Крайовеску (перша чверть XVI ст.). Крім того, В. Греку знайшов у Ясському архіві, переклав і ввів у науковий обіг історико-філософський труд диякона Корезі з Тирговіште — одного з перших румунських друкарів XVI ст.².

Протягом 20–60-х рр. XX ст. Греку публікується в престижних міжнародних візантиністичних часописах, як-от «Візантинославіка» (Прага), «Візантійський времінник» (Москва), «Журнал візантійських студій» (Париж), «Румунський історичний журнал» (Бухарест) та ін.³. За видатні досягнення в галузі візантійської історії в 1936 р. В. Греку стає членом-кореспондентом Румунської АН. Проте в 1938 р. Міністерство освіти і науки Румунії з метою «оптимізації» бюджетних коштів і «раціонального використання наукових кадрів» у Чернівецькому університеті приймає рішення про ліквідацію кафедри візантології та переведення професора В. Греку на аналогічну кафедру в Бухарестському університеті.

У столиці вчений очолив спілку румунських візантиністів і був обраний на посаду віцепрезидента Міжнародної асоціації візантологів (1938–1947 рр.). 1948 р. Василе Греку було репресовано румунським комуністичним режимом: його позбавили всіх офіційних посад, привілеїв та державних нагород і відправили у відставку⁴.

Важливо підкреслити: і в австрійський, і в румунський період у Чернівецькому університеті, крім професійних істориків, середньовічною проблематикою також займалися деякі юристи-правознавці, теологи й мовознавці. Прикладом може слугувати професор порівняльної філології слов'янських мов Омелян Калужняцький (1845–1914); він видав велику підбірку

¹ Satco E., Niculică A. Enciclopedia.... С. 88–89.

² Ibid. С. 89.

³ Grecu V. Darstellungen altheidnischer Denker und Schriftsteller in der Kirschenmalerei des Morgenlandes. *Conres de byzantologie de București. Memoires*. București, 1924; Grecu V. Volksbewusstsein rettete das byzantinische Reich in seinen Anfängen vor den barbarischen Häuptlingen. III-e Congres International des Etudes byzantines. Athenes, 1930. Athena, 1932.

⁴ Satco E., Niculică A. Enciclopedia... С. 89–90.

архівних середньовічних джерел з історії європейської торгівлі у XIV–XVI ст.¹

Середньовічні німецькі літературні джерела – героїчні епоси, легенди, балади і, крім того, літературний спадок відомого народного проповідника XIII ст., знавця гомілетики – францисканського ченця Бертольда Регенсбурзького досліджував професор німецької мови та літератури Йосиф Штробль (1843–1931). Саме він продовжив справу австрійського академіка, філолога-германіста Франца Пфейффера й підготував до друку другий том (перший побачив світ ще 1862 р.) повного видання проповідей Бертольда (1880 р.)².

На правничому факультеті (права та державознавства) в австрійський час функціонувала кафедра німецького права, професором якої у 1895–1905 рр. був Альфред фон Гальбан (1865–1926), автор монографії і декількох статей про поширення Магдебурзького права (міське право, яке передбачало самоврядування городян – членів громади; виникло в Німеччині в XIII ст.) на Поділлі, Волині, у Галичині³.

Біля витоків чернівецької візантиністики стояв ще один юрист – доктор права (1906 р.), титулярний професор церковного права (1919 р.) – о. Валеріан Шесан (1878–1940). Ставши викладачем, у 1913–1914 рр. молодий вчений читав лекції із церковного права на теологічному факультеті; після Першої Світової війни, з осені 1918 р. і до кінця життя Шесан викладав латину й давньогрецьку мову, церковне право, пастирське богослов'я, Закон Божий⁴. Одна з його фундаментальних, знакових праць – «Державна Церква у Римо-Візантійській імперії від Константина Великого до падіння Константинополя»

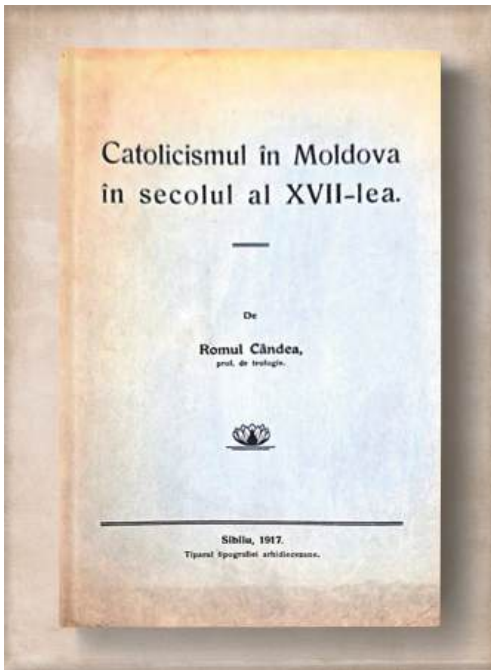
Титул праці В. Шесана «Релігійна політика у Римо-Візантійській імперії від часів Костянтина Великого до падіння Константинополя»

¹ Kałużniacki E. Dokumenta moldawskie i multańskie w archiwum miasta Lwowa. Lwów, 1878.

² Alma mater... С. 149–150.

³ Halban A. Zur Geschichte des deutschen Rechts in Podolien, Wolhynien und in der Ukraine. Berlin, 1896.

⁴ Alma mater... С. 156.

Книга Р. Кинді «Католицизм у Молдавії в XVII ст.»

(1911 р.), присвячена аналізу й характеристиці особливостей процесу інституційного будівництва, а також розвитку структурно-організаційних підвалин і владних прерогатив Православної Церкви в Ромейській імперії з 313 (прийняття Міланського едикту) по 1453 рік, що відбувалися на тлі перманентної трансформації юридично-правових регламентацій. Цей труд не втратив наукової ваги і в умовах сьогодення.

Ще один чернівецький правознавець, у сферу наукових зацікавленостей якого входила й медієвістична тематика (середньовічна папська дипломатія в контексті тогочасної церковної

юриспруденції), – професор, фахівець і викладач історії права Генріх Йозеф Зінгер (1855–1934). Його оригінальний медієвістичний доробок – монографія на 400 сторінок «Нові повідомлення про декреталії до і після перемовин Бернарда у Павії» (1913 р.)¹.

У цій монографії дослідник висвітлив один маловідомий епізод з історії західноєвропейського Середньовіччя: складну дипломатичну місію впливового церковного діяча XII ст. і папського легата – Бернарда, кардинала-єпископа Порто-Санта Руфіна (1158–1176 рр.). Як кардинал і член конклаву, останній брав участь в обранні Римських понтифіків – Анастасія IV, Адріана IV та Александра III; з повноваженнями офіційного папського посланця у 1153 та 1158 роках він перебував при дворі правителів Священної Римської імперії. У роботі Г. Зінгер детально вивчає куріально-правові аспекти й рекомендаційні декреталії (офіційне послання конкретній особі; зазвичай містить роз'яснення Папою відповідних статей канонічного церковного права) Александра III, у руслі яких 1162 р. легат Бернард – член місії – вів у Павії надзвичайно важкі мирні перемовини (вирішувалася доля Мілана) з німецьким імператором Фрідріхом I Барбаросою (Гогенштауфеном).

¹ Lexikon deutsch-jüdischer... С. 133.

До медієвістичної проблематики долучився також відомий науковець Ромулус Киндя (1886–1973), доктор права і філософії. 1919 р. Киндя працював на посаді титулярного професора історії Церкви теологічного факультету Чернівецького університету. У 1922 р., вже маючи лекторський досвід, Киндя перейшов на факультет літератури і філософії (тут, у «відділі історії», він пропрацював до 1940 р., тобто до встановлення в місті радянської влади) і очолив одну з кафедр – кафедру всесвітньої, середньовічної, нової та сучасної історії¹.

З наукового доробку Р. Кинді, орієнтованого здебільшого на центральноєвропейську пізньосередньовічну епоху (XIV–XVII ст.), можна виділити дві вагомі роботи – «Католицизм у Молдавії в XVII ст.» (1917 р.) і «Конкордати. Складова політичної історії» (1921 р.)², де автор розглядає вплив західного (латинського) церковно-релігійного чинника на політичну історію європейських православних країн і роль угод (тобто конкордатів, починаючи з Вормського 1122 р. між Папою Калікстом II і німецьким імператором Генріхом V та Болонського 1516 р. – між королем Франції Франциском I і Римським понтифіком Левом X) між папством і світськими правителями у формуванні конкретизованих статусних зовнішньо- та внутрішньополітичних відносин з боку обох владних суб'єктів у відповідних державних утвореннях.

Після завершення Другої Світової війни, в умовах посиленої радянізації науки, культури й освіти – і шкільної, і вищої, – медієвістика в Чернівецькому державному університеті майже повністю занепала. Ця тенденція – нехтування з боку керівних компартійних органів у масштабах усієї України класичними (фундаментальними) напрямами історичної науки (орієнталістикою, антикознавством, візантологією, медієвістикою) – призвела в підсумку й до скасування в 1955 р. на історичному факультеті кафедри історії стародавнього світу, створеної 1940 р.; натомість була відкрита кафедра всесвітньої історії, котра проіснувала до 1976 р.

З відновленням після тривалої перерви кафедри історії стародавнього світу та середніх віків медієвістичний напрям знов актуалізувався. За сприяння й заохочення тодішнього декана історичного факультету – професора Ю. Макара в колективі кафедри визріло рішення про необхідність підготовки кваліфікованих наукових кадрів з історії античності й західноєвропейського середньовіччя. Вибір пав на О. Масана. Саме він – талановитий і перспективний випускник історичного факультету (1980 р.), зі знанням німецької мови, із цільовим направленням у 1982 р. був відряджений на історичний факультет

¹ Балух В., Масан О. Вивчення і викладання... С. 9.

² Căndea R. Catolicismul în Moldova în secolul al XVII-lea. Sibiu, 1917; Căndea R. Concordate. Un capitol de istorie Politică. Cernăuți, 1921.

Московського державного університету для вступу в аспірантуру при кафедрі історії середніх віків¹.

Наступні три роки чернівецький історик опановував «ремесло медієвіста» — збирав і вивчав матеріали за темою дисертації, публікував наукові статті, зокрема «Підмайстри в містах держави Тевтонського ордену (друга половина XIV–XV ст.)», «Соціальний і етнічний склад міського населення Пруссії у XIII–XV ст.»².

Уже працюючи викладачем на кафедрі історії античності та середніх віків із січня 1986 р., О. Масан продовжив і завершив роботу над своїм науковим дослідженням. 13 лютого 1990 р. він захистив у Московському університеті дисертацію, присвячену середньовічній урбаністиці й торговельним відносинам — «Місто в державі Тевтонського ордену в XIII першій половині XV ст. (за матеріалами середньовічної Пруссії)»³, де на узагальнювальному рівні проаналізував локальні особливості виникнення й динаміку розвитку орденських міст на пруських і північнопольських землях на тлі потужних колонізаційних процесів та активізації ремісничого виробництва.

Наступні 30 років О. Масан присвятив вивченню середньовічної історії Південно-Східної Прибалтики (у складі Тевтонської орденської держави), історії Німецького й Добжинського орденів, українсько-пруським контактам в епоху Пізнього Середньовіччя⁴ та ін. Варто додати, що на 2020 р. дослідницький доробок О. Масана становив майже 100 фахових публікацій, пов'язаних з історією Тевтонського ордену, його мілітарною політикою та долею пруського (північно-слов'янського) населення орденської держави пізньосередньовічної доби.

Активізація розробки медієвістичної проблематики на кафедрі починається в 90-ті рр. XX ст., зі здобуттям Україною незалежності. Так, у серпні 1995 р. колектив кафедри поповнився ще одним викладачем, випускником Чернівецького державного університету (1990 р.) Б. Боднарюком, котрий того ж року достроково закінчив аспірантуру при кафедрі всесвітньої історії

¹ Балух В., Масан О. Творчий шлях кафедри етнології, античної та середньовічної історії за 60 років. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2001. Т. 1 (11). С. 17.

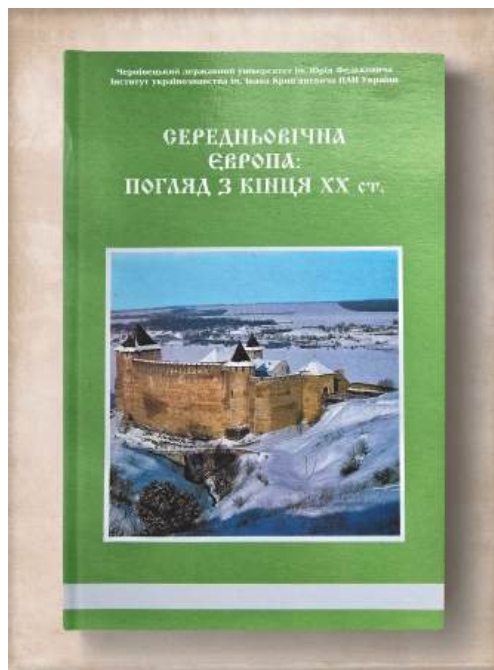
² Масан А. Подмастерья в городах государства Тевтонского ордена (вторая половина XIV–XV в.). *Общество и государство в древности и средние века в странах Западной Европы*. М., 1985; Масан А., Ткаченко Н. Папство как вдохновитель усиления и расширения агрессивной деятельности Тевтонского ордена. *Вестник Московского университета. Серия 8. История*, 1984. № 6; Масан А. Н. Социальный и этнический состав городского населения Пруссии в XIII–XV вв. *Классы и сословия средневекового общества*. М., 1988.

³ Масан А. Город в государстве Тевтонского ордена в XIII — первой половине XV в. (по материалам средневековой Пруссии) : автореф. канд. дис. М., 1989.

⁴ Масан О. Дипломатичне забезпечення Німецьким орденом вторгнення у Пруссію (1225–1235 рр.). *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2015. Т. 2 (40); Масан О. Німецький орден у Семигороді. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2002. Т. 1 (13); Масан О. Добжинський орден. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 1996. Вип. 1.

на історичному факультеті Українського державного педагогічного університету імені М. Драгоманова і 29 квітня 1995 р. в Інституті української археографії та джерелознавства захистив кандидатську дисертацію на тему «Виникнення та розвиток католицьких чернечих орденів Європи у VI–XVI сторіччях»¹. Відтак і надалі сферою його наукових інтересів залишилися середньовічна історія християнського чернецтва, місіонерська діяльність та аскетичні практики розгалуженої чернечої інституції².

Тривалий час (ще із середини 80-х рр. минулого століття) проблемами економічної історії (сфера поземельних відносин) пізньосередньовічної Польщі займався завідувач кафедри (з 1991 р.) В. Балух. Під час роботи над докторською дисертацією він опублікував понад 30 ґрунтовних аналітичних статей, де висвітлював процеси, що відбувалися в аграрному секторі економіки Речі Посполитої³. Прикладом можуть слугувати такі статті дослідника, як «Деякі питання розвитку шляхетського фільварку в Польщі XVI ст.», «Шляхи формування фільваркового ареалу в Речі Посполитій XVI–XVII ст.», «Структура та характер робочої сили на пізньосередньовічних польських фільварках»⁴ та ін. 1999 р. у світ вийшла монографія В. Балуха

Матеріали наукової конференції «Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.». Чернівці, 2000 р.

¹ Боднарюк Б. Виникнення та розвиток католицьких чернечих орденів Європи у VI–XVI сторіччях : автореф. канд. дис. Київ, 1995.

² Боднарюк Б. Сутність та соціальна база формування орденських чернечих корпорацій Європи у VI–XIII сторіччях. Київ, 1995; Боднарюк Б. Розвиток католицьких чернечих орденів XIII–XVI ст. та етапи їх інтегрування в інфраструктуру феодального ладу. Київ, 1995; Боднарюк Б. Ірландське та англійське місіонерство V–VIII ст. і поширення бенедиктинського статуту. Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. Чернівці, 1999. Т. 2 (8).

³ Балух В., Масан О. Медієвістика в Чернівецькому університеті. *Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.* : матеріали Міжнародної наукової конференції. 16–18 березня 2000 р. Чернівці, 2000.

⁴ Балух В. Деякі питання розвитку шляхетського фільварку в Польщі XVI ст. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 1996. Вип. 1; Балух В. Шляхи формування фільваркового ареалу в Речі Посполитій XVI–XVII ст. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія*. Чернівці, 1996. Вип. 6–7; Балух В. О. Структура та характер робочої сили на пізньосередньовічних польських фільварках. *Наукові зошити історичного факультету*. Львів, 2000. Вип. 3.

«Фільварки пізньосередньовічної Польщі»¹, а наступного року, 21 липня 2000 р., він захистив докторську дисертацію із цієї проблематики – «Фільваркове господарство Польщі XVI – першої половини XVII ст.»².

Перші два десятиліття нового, XXI, століття, характеризуються активізацією на факультеті медієвістичної дослідницької компоненти; аспіранти кафедри етнології, античної і середньовічної історії (перейменована 1998 р.), які спеціалізувалися на середньовічній тематиці, з успіхом захистили відповідні дисертаційні роботи. Зокрема, 20 листопада 2009 р. В. Мудеревич (науковий керівник – Б. Боднарюк) захистив кандидатську дисертацію на тему «Хрестоносний рух на Близький Схід і руські землі у кінці XI – першій половині XIII ст.»³, де в межах історичної ретроспекції, ґрунтуючись на літописних наративах, простежив вплив хрестоносного руху на різні сторони духовно-релігійного життя й ментальні особливості їхнього сприйняття православним соціумом Русі.

На початку другого десятиліття XXI ст., 19 жовтня 2012 р., А. І. Кузь захистив дисертацію з малодослідженої медієвістичної проблеми – «Генуезька Газарія у другій половині XIII–XV ст.: військовий аспект розвитку»⁴. У роботі А. Кузь з'ясував обставини формування військової організації Генуезької Газарії та її взаємозв'язок з ранньою генуезькою колонізацією; разом із тим охарактеризував роль військових сил Газарії у контексті середньовічної воєнної справи Північного Причорномор'я.

Надалі, 21 грудня 2012 р., Б. Боднарюк захистив докторську дисертацію «Інститут чернецтва в християнському універсумі III – першої половини VII ст.: особливості становлення і тенденції розвитку»⁵, предмет якої – феномен інституту ранньосередньовічного чернецтва у його структурно-організаційній та функціональній основі, реалізований у межах сакралізованого аскетичного подвижництва й місіонерсько-культуртрегерських практик. Коло питань, якими займається Б. Боднарюк, репрезентоване в монографії «Харизма пустелі. Витоки, становлення, духовно-аскетична і місіонерська практика християнського чернецтва III–IX ст.»⁶

¹ Балух В. Фільварки пізньосередньовічної Польщі. Чернівці, 1999.

² Балух В. Фільваркове господарство Польщі XVI – першої половини XVII ст. : автореф. докт. дис. Чернівці, 2000.

³ Мудеревич В. Хрестоносний рух на Близький Схід і руські землі у кінці XI – першій половині XIII ст. : автореф. канд. дис. Чернівці, 2009.

⁴ Кузь А. Генуезька Газарія у другій половині XIII–XV ст.: військовий аспект розвитку : автореф. канд. дис. Чернівці, 2012.

⁵ Боднарюк Б. М. Інститут чернецтва в християнському універсумі III – першої половини VII ст.: особливості становлення і тенденції розвитку : автореф. докт. дис. Чернівці, 2012.

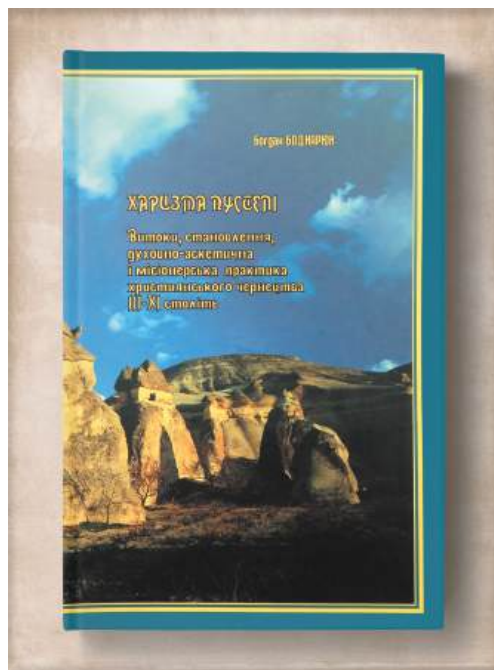
⁶ Боднарюк Б. Харизма пустелі. Витоки, становлення, духовно-аскетична і місіонерська практика християнського чернецтва III–XI ст. Чернівці, 2012.

й статтях¹, низці інших публікацій. За 30 років автор опублікував понад 150 статей і тематичних тез, присвячених історії християнського чернецтва в середньовічний період.

Для чернівецької медієвістики плідним виявився і 2017 р.: саме цього року було захищено відразу три кандидатські дисертації. 17 березня свої наукові доробки захистили аспіранти факультету історії, політології та міжнародних відносин – А. Погребенник і Д. Чучко. Тема дисертації А. Погребенника – «Духовно-світоглядні засади народно-релігійних рухів на півдні Франції у XII–XIV ст.»², де автор піддав всебічному аналізу духовно-світоглядні та соціальні домінанти народно-релігійних рухів, поширених на території Південної Франції в епоху розвинутого Середньовіччя.

У роботі другого дисертанта, Д. Чучка, назва якої «Державно-церковні відносини в Молдавському князівстві (1538–1859 рр.)»³, частина використаного дослідником історичного матеріалу та подієвої фактології, орієнтованих на унаочнення еволюції державно-церковних відносин на землях Молдавії, належить до XVI–XVII ст.

Третій дисертант, В. А. Калініченко, 29 листопада 1917 р. захистив дисертацію на тему: «Військово-політичні аспекти розвитку Першої Болгарської

Титул праці Б. Боднарюка «Харизма пустелі. Витоки, становлення, духовно-аскетична і місіонерська практика християнського чернецтва III–XI століть»

¹ Боднарюк Б. Цезаропалізм і папоцезаризм як два шляхи розвитку Християнської Церкви в структурі державної влади. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2001. Т. 1 (11); Боднарюк Б. Імперія і пустеля: антиномічне протистояння християнської аскетичної ідеї та імперського соціуму в IV–VII ст. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. Чернівці, 2002. Вип. 123–124; Боднарюк Б. Витоки і формування інституту орденського чернецтва у Західній Європі (перша половина VI ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету*, 2000. Вип. 73–74.

² Погребенник А. Духовно-світоглядні засади народно-релігійних рухів на півдні Франції у XII–XIV ст. : автореф. канд. дис. Чернівці, 2017.

³ Чучко Д. Державно-церковні відносини в Молдавському князівстві (1538–1859 рр.) : автореф. канд. дис. Чернівці, 2017.

держави в IX — першій чверті X ст.»¹, у якій дослідив військово-політичну історію Першого Болгарського царства крізь призму політичних подій у Карпато-Балканському регіоні, одночасно акцентуючи увагу на особливостях розвитку загальної тактики й методів збройної боротьби війська дунайських болгар у виокремлений період. Авторські міркування щодо цієї проблематики містяться в ряді наукових статей В. Калініченка².

В останні десять років (2015–2025) на факультеті історії, політології та міжнародних відносин середньовічну тематику продовжують розробляти Б. Боднарюк та І. Воротняк. Сфера наукових пріоритетів доцента Воротняка — мілітарна й побутова історія населення Скандинавії у IX–XIII ст. з дослідницькою акцентуацією на міграційні процеси, особливості християнізації скандинавських етносів та інвазійні рухи вікінгів. Окрема увага в його статтях приділяється гендерній проблематиці, а саме ролі й образу жінки-дружини й жінки-воїтельниці в тогочасному соціумі, що містяться в текстах саг.

Ґрунтовністю аналізу джерел й широкою фактологічною базою позначені наступні його статті — «Образ Вінланда як уособлення «земного раю» в середньовічній ісландській літературній традиції», «Ревнительські християнського благочестя у середньовічній Скандинавії: випадок Гудрід Торб'ярнардоттір», «Мотиваційні витоки походів вікінгів: дискурс скандинавських джерел»³.

Із здобуттям Україною незалежності новий імпульс отримали дослідження історії середньовічної Русі, що було безпосередньо пов'язано з потребою в переосмисленні національної історичної спадщини та прагненням створити власну, позбавлену колоніальних нашарувань, історичну науку. У цьому контексті важливу роль відіграла кафедра історії України, яка стала одним із провідних наукових осередків вивчення доби Русі. Тут було започатковано низку системних і глибоких досліджень, спрямованих на всебічний аналіз

¹ Калініченко В. Військово-політичні аспекти розвитку Першої Болгарської держави у IX — першій чверті X ст. : автореф. канд. дис. Чернівці, 2017.

² Калініченко В. Військові кампанії хана Омуртага у 814–831 рр.: до постановки проблеми. *Карпатика*. Ужгород, 2014. Вип. 43; Калініченко В. Візантійсько-болгарська війна кінця IX ст.: структурний аналіз. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Вишніва, 2015. Т. 1 (39); Калініченко В. Комплекс озброєння дунайських болгар першої половини IX ст.: хазарський слід. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Вишніва, 2016. Т. 1 (41).

³ Воротняк І. Образ Вінланда як уособлення «земного раю» в середньовічній ісландській літературній традиції (I). *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2017. Т. 1 (23); Воротняк І. Образ Вінланда як уособлення «земного раю» в середньовічній ісландській літературній традиції (II). *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці, 2017. Т. 2 (24); Воротняк І. Ревнительські християнського благочестя у середньовічній Скандинавії: випадок Гудрід Торб'ярнардоттір. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. Чернівці, 2023. № 1 (57); Воротняк І., Данилів М. Мотиваційні витоки походів вікінгів: дискурс скандинавських джерел. *Стародавнє Причорномор'я*, 2023. Вип. XIV.

політичних, соціально-економічних і культурних процесів, які розгорталися на теренах середньовічної Східної Європи.

Наукові студії, що проводилися кафедрою, охоплюють широкий спектр проблематики, серед яких варто виокремити дослідження політичних взаємин Русі з Візантією, аналіз розвитку торговельних шляхів, реконструкцію соціальної структури суспільства та дослідження військової активності русів. Особливо визначним у цьому напрямі є внесок Олександра Филипчука — одного з провідних українських медієвістів, який став засновником школи медієвістичних студій на кафедрі історії України в Чернівцях. Його наукова діяльність не лише істотно розширила горизонти знань про політичну та культурну історію Русі, але й сприяла інтеграції української медієвістики у світовий академічний дискурс.

Олександр Филипчук зарекомендував себе як видатний дослідник середньовічної історії Русі, зосереджуючи увагу на багатьох аспектах політичної, соціальної та військової історії цього періоду, зокрема в контексті складної системи взаємин із Візантійською імперією. У низці праць учений ретельно дослідив згадки про київських князів у візантійських джерелах, а також про участь русів у військових кампаніях імперії. Його студії збагатили вітчизняну історіографію періоду Русі, водночас здійснивши суттєвий внесок у розвиток візантинознавства як окремої галузі історичної науки. Особливу увагу вчений приділяє порівняльному аналізу даних візантійських джерел з арабськими текстами. Таке зіставлення дає змогу глибше зрозуміти роль русів на Сході й уточнити відомості про їхні політичні та економічні контакти в регіоні¹.

Свою дисертацію вчений присвятив вивченню проблематики груп руських найманців і союзників у складі «військ народів» у Візантії. Особлива увага приділялася комплексному аналізу участі руських загонів у кампаніях візантійського флоту у період 911–949 рр., «хрещених росів» та «воїв» княгині Ольги в середині X ст., а також питанням русько-візантійських договорів, управління та внутрішньої організації етерій, «варязької гвардії» та тагм русів². На основі соціальної термінології візантійської літератури було

¹ Филипчук О. Зять чи брат імператора? Руський князь у візантійській літературі XI–XII ст. *Ruthenica*. Київ, 2012. Филипчук О. Князь Ігор в «Історії» Лева Диякона. *Питання історії України* : 36. наук. праць. Чернівці, 2011. Т. 14; Филипчук О. Роси у «Житті Георгія Амастрідського». *Український історичний журнал*. 2012. № 2; Филипчук О. Печатка Михаїла, «пансєваста і великого перекладача варягів». *Сфрагістичний щорічник*. Вип. III. Київ : НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Інститут спеціальних історичних дисциплін Музею Шереметьєвих, 2012. С. 278–282; Филипчук О. Печатка Михаїла, «пансєваста і великого перекладача варягів». *Сфрагістичний щорічник*. Вип. III. Київ, 2012.

² Филипчук О. Русі серед «військ народів» у Візантії IX–XI ст.: найманці та союзники : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2010.

реконструйовано проспектафічний склад, структуру та професійну ідентичність цих груп. Виявлено, що зростання впливу руських найманців і союзних загонів на імператорську владу розпочалося з 1040-х рр. та спричинило безпосередні конфлікти з імператором, що дало змогу визначити розмір платні за службу та існуючі системи винагородження.

Знаковою подією в науковій кар'єрі Олександра Филипчука стала публікація у 2013 році масштабної монографії «*Studia Byzantino – Rossica. Експансія, війна та соціальні зміни*», де вчений репрезентує комплексне й багатовимірне дослідження політичних, військових і соціальних аспектів взаємин між Руссю та Візантією в ранньому середньовіччі¹. Учений здійснює критичний аналіз корпусу візантійських джерел, приділяючи особливу увагу зображенню русів у працях Лева VI Мудрого, Іоанна Скилиці, Лева Диякона та в агіографічних текстах.

Значне місце в дослідженні посідає інтерпретація знаменитого трактату *De Administrando Imperio* імператора Костянтина VII Багрянородного з урахуванням змін, які були внесені до тексту Василієм Лакапіною. Таке уважне джерелознавче опрацювання дозволяє глибше зрозуміти політичну картину Східної Європи X ст.

Історик вдало поєднує історіографічний та соціокультурний підходи, що дає змогу не лише реконструювати політичний контекст подій, а й дослідити соціальні наслідки військової активності русів для Візантії. Використання маловідомих, маргіналізованих джерел, уважність до текстологічних нюансів свідчать про високий рівень джерелознавчої культури дослідника.

Справжнім проривом у сучасній медієвістиці стала поява монографії О. Филипчука «*Забутий святий. Князь Володимир Великий між Сходом та Заходом*»². У цій роботі вчений здійснює глибокий історіографічний аналіз постаті князя Володимира Святославовича, переосмислюючи його роль у процесі християнізації Русі та висвітлюючи характер його відносин із Візантійською імперією.

Науковець піддає критичному перегляду традиційні уявлення про хрещення Русі, зокрема скептично оцінює достовірність «*Легенди Бандури*», вказуючи на її пізнє походження та компілятивний характер. Детальний аналіз структури, змісту та термінології цієї легенди дає можливість автору зробити висновок про її штучне створення на основі більш давніх давньоруських джерел.

До напрямку медієвістичних досліджень активно долучився також Андрій Федорук, який зосередив свої наукові зацікавлення на вивченні військової

¹ Филипчук О. *Studia Byzantino-Rossica. Експансія, війна та соціальні зміни*. Чернівці, 2013.

² Филипчук О. *Забутий святий. Князь Володимир Великий між Сходом та Заходом*. Київ, 2020.

історії Східної Європи XIII–XIV століть. Основна увага у його працях приділяється аналізу участі представників дому Романовичів у династичних конфліктах Центральної Європи. Федорук ретельно досліджує воєнно-політичну активність руських князів, розкриваючи їхню роль у боротьбі за династичну спадщину та простежуючи їхній вплив на трансформаційні процеси в регіоні¹.

Окремий акцент у наукових студіях А. Федорука зроблено на висвітленні участі держави Романовичів в австрійських династичних війнах, а також на залученні руських військових контингентів до ключових битв епохи. Дослідник уважно аналізує характер бойових кампаній і військових союзів, укладених представниками династії Романовичів, зосереджуючись на їхніх військових ресурсах, організаційних можливостях і стратегіях ведення воєн у протистоянні із сусідніми державами та монгольськими військовими структурами².

Важливе місце у його дослідженнях посідає аналіз взаємодії руських князів із литовськими та монгольськими правителями. Таке порівняльне вивчення політичних і військових відносин дає змогу реконструювати процеси зміни політичного балансу сил у Східній Європі в зазначений період. У рамках дослідження локальних воєнних подій А. Федорук приділяє увагу вивченню облоги окремих міст, щоб глибше оцінити динаміку розвитку

Монографія О. Филипчука «Забутий святий. Князь Володимир Великий між Сходом і Заходом»

¹ Федорук А. Битви за спадщину Бабенбергів (1246–1278 pp.) у контексті воєнної діяльності правителів Галицько-Волинської Русі. *Галич і Галицька земля: досвід і проблеми збереження історико-архітектурної спадщини середньовічних міст в Україні та Європі* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Галич: Національний заповідник «Давній Галич», 2016.

² Федорук А. *Danielem regem Russiae et filios eius*: військова діяльність у великих битвах періоду війни за «австрійську спадщину» 1246–1278 pp. *Colloquia Russica. Series II*. Івано-Франківськ — Краків, 2017. Vol. 3. Данило Романович і його часи. Федорук А. «Въсенинь ходили Литва на татарове»: про битву коаліції князів Галичини і Поділля з еміром «Темерем» у 1374 році. V Міжнародна наукова конференція «Україна і Велике князівство Литовське в XIV–XVIII ст.: політичні, економічні, міжнаціональні та соціокультурні відносини в загальноєвропейському вимірі». Кам'янець-Подільський, 2017.

воєнного мистецтва, зокрема еволюцію оборонної тактики та технік фортифікації¹.

У новітніх українських медієвістичних студіях особливу роль у розвитку memory studies та формуванні відповідної наукової школи відіграють дослідження Назарія Христана. Виступаючи одним із представників сучасної української школи медієвістичних студій, Н. Христан продовжує наукові традиції свого вчителя – Олександра Филипчука, водночас розвиваючи нові підходи до осмислення середньовічної історії крізь призму культурної пам'яті.

Основний фокус його дослідницької роботи полягає у вивченні ролі пам'яті у формуванні національної ідентичності, аналізі політики пам'яті та націєтворчих процесів в Україні. Христан розглядає пам'ять як динамічну конструкцію, що є результатом безперервних процесів переосмислення минулого в контексті історичних змін. У його студіях особливу увагу приділено ідеологічним і практичним аспектам історичної уяви XIX–XX століть, механізмам візуалізації пам'яті, а також процесам символічної репрезентації середньовічного минулого в культурних практиках модерної доби². Н. Христан послідовно досліджує, яким чином образи середньовічних діячів (зокрема, короля Данила Романовича) використовувалися в різні епохи для легітимації національних проєктів, конструювання історичних наративів та мобілізації суспільних настроїв. Такий підхід розширює межі традиційної медієвістики, інтегруючи її в ширший контекст гуманітарних наук.

У своїй кандидатській дисертації на тему «Король Данило Романович в українській культурній пам'яті» історик розглянув еволюцію образу короля Данила в культурних і політичних дискурсах від ранньомодерного часу до сьогодення³. Він зосередився на механізмах селекції, інтерпретації та актуалізації пам'яті, тим самим привертаючи увагу до динамічної природи історичних репрезентацій. У дослідженнях Н. Христана простежується уважне ставлення до класичних медієвістичних методик (аналіз писемних і візуальних джерел), доповнене застосуванням концепцій теоретиків пам'яті (Моріс Гальбвак, Ян Ассман, П'єр Нора)⁴. Це дало можливість створити

¹ Федорук А. Облога Галича 1387 року у світлі вітчизняної історіографії. Галич. Збірник наукових праць. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 2.

² Юрій М., Христан Н. Цивілізаційна самоідентифікація ідентичності. Гуманітарні студії: історія та педагогіка. ЗУНУ. Тернопіль, 2023. № 2; Христан Н. Князь та король Данило Романович в українському інтелектуальному дискурсі Галичини другої половини XIX ст. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія. Чернівці, 2023. № 1.

³ Христан Н. Король Данило Романович в українській культурній пам'яті другої половини XIX – початку XXI ст. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2018.

⁴ Khrystan N. Constructing the Soviet Model of the Ukrainian Past: The Historical Image of "Regnum Ruthenorum" During Stalinism. *Codrul Cosminului*. 2024. Vol. 22. Is. 1.

комплексні інтерпретації ролі середньовіччя в сучасних процесах трансформації української історичної свідомості.

Історія розвитку медієвістики в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича засвідчує її органічне вкорінення в загальноєвропейський науковий контекст ще від часу заснування університету в 1875 році. Попри складні історичні обставини, інституційні зміни та періоди послаблення академічного інтересу, цей напрям зберіг наукові перспективи та дослідницьку актуальність, значною мірою орієнтовані на класичні історіографічні взірці в галузі сучасної медієвістики з її тісними міждисциплінарними зв'язками, методологічними інноваціями й удосконаленими концептуальними конструктами.

2.5 ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ*

Володимир Фісанов, Микола Глібіщук

Трагічні реалії триваючої російсько-української війни спонукають нас, істориків, ще раз зі всією відповідальністю оцінити те, що зроблено в Чернівецькому національному університеті в царині вивчення феномену Першої світової з метою кращого розуміння цього своєрідного future in the past – майбутнього в минулому. Таке адекватне осягнення історичних подій 1914–1918 років та їх віддзеркалення в історичній думці потрібне, як кажуть, тут і зараз.

Одним із перших науковців, який звернувся до проблематики Першої світової війни в міжвоєнний період, був доцент кафедри історії Румунії Чернівецького університету Теодор Белан. Дві його праці присвячені питанням історії Буковини доби світового конфлікту. У першій – «Придушення національного руху на Буковині в роки світової війни 1914–1918 рр.» – автор проаналізував питання переслідування громадських діячів, стан цензури, арешти й депортації. При цьому акцент зроблено на історії русофільського руху та зв'язаній із ним російській пропаганді й спробам австрійського уряду протидіяти цим впливам¹.

¹ Bălan T. Suprimarea mișcării naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914–1918. Cernăuți : Societatea Tipografică Bucovineană, 1923. 216 p.